

- <http://www.pace.org.ua/content/category/1/1/53/lang.uk>; Стан корупції в Україні (травень, 2007) // <http://www.pace.org.ua/content/category/1/1/53/lang.uk>.
9. Дослідження: населення України вважає, що рівень корупції в країні зріс, попри незначне зменшення реального рівня корупції // http://www.pace.org.ua/images/stories/pr_rel_state_of_corruption_ukr.pdf.
10. Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності в Україні / І. Коліушко, В. Тимошук, О. Банчук та ін.; Центр політико-правових реформ, Фонд «Демократичні ініціативи». – К., 2009.
11. <http://www.transparency.org.ru>.
12. Десять вопросов профессора В.В. Лунева и ответы на них депутата Государственной Думы, Председателя Комиссии Государственной Думы по борьбе с коррупцией Н.Д. Ковалёва // Организованная преступность, терроризм и коррупция: Криминологический ежеквартальный альманах. – Вып. 1. – М., 2003.; Зеленецкий В., Кальман О. Коррупция в Украине та організаційно-правові основи боротьби з нею // Право України. – 2001. – № 4. – С. 13-17.
13. Кучма Л. Из злочинністю треба боротися нещадно і системно // Урядовий кур'єр. – 2000. – № 187. – 12 жовтня. – С. 2-4; Васильєв Г. настав час зважених оцінок і рішучих дій // Голос України. – 2002. – № 131. – 23 липня. – С. 1, 2; Смирнов Ю.О. Треба зміцнити систему протидії організованій злочинності // Голос України. – 2002. – № 235-236. – 12 грудня. – С. 7.
14. Оціночний звіт по Україні: Спільні перший та другий раунди оцінювання: Затверджено GRECO на 32-му пленарному засіданні (м. Страсбург, 19-23 березня 2007 року) // www.coe.int/greco; Спільні 1-й та 2-й раунди оцінювання: Звіт про виконання рекомендацій Україною: Затверджений GRECO на 42-му пленарному засіданні (Страсбург, 11-15 травня 2009 р.).
15. Проекты «Переходные страны», «Страны на перепутье» // <http://freedomhouse.org.ua/content/2>; "Фридом хаус" относит Украину к странам со свободной демократией – доклад // <http://4vlada.net/vneshnyaya-politika/fridom-khaus-otnosit-ukrainu-k-stranam-so-svobodnoi-demokratiei-doklad>; Детінізація особистих доходів в Україні: Аналітична доповідь Міжнародного центру перспективних досліджень (проект Радники з державної політики на підтримку реформ в Україні (PAR) Канадського бюро міжнародної освіти (СВІЕ) за фінансової підтримки Канадського агентства міжнародного розвитку (CIDA). – К., 2003; Технічний документ – Звіт за результатами дослідження "Корупція та корупційні ризики в державних адміністративних органах: громадська думка населення України, підприємців, експертів: Підтримка належного урядування: проект протидії корупції в Україні (UPAC). – 2003; Україна: Оцінювання системи урядування. Березень 2006 р. // SIGMA — К., 2007; Канадсько-український проект сприяння доброчесності: Підсумковий звіт. – К., 2004.
16. Шеварднадзе К., Чечелашвили Р., Чочели В. и др. Индексы налоговой коррупции Папава. – Тбилиси, 2000.
17. Политический атлас современности: Опыт многомерного статистического анализа политических систем современных государств. – М., 2007.
18. Государство состоялось: Украина в мировых рейтингах // Политика. – 2007. – № 1-2. – 15 января.
19. Рада Європи: Україна – одна із найкорумпованіших країн // <http://ua.korrespondent.net/business/276342/print>; Підтримка належного урядування: проект протидії корупції в Україні (UPAC): Оглядово-аналітичний звіт «Конфлікт інтересів обраних осіб та корупція: національне законодавство, європейська практика, пропозиції», червень 2008 р. // <http://www.parliament.org.ua/upload/docs/UPAC%20-%20Conflict%20of%20Interests.pdf>; Міжнародні експерти не задоволені рівнем боротьби з корупцією в Україні // <http://www.epravda.com.ua/news/2010/10/6/250747/>; Представник Ради Європи: Україна найгірше бореться з корупцією // <http://eu.prostir.ua/news/243457.html?print>.

Надійшла до редакції 15.12.2010

МОЗОЛЬ С.А., кандидат юридичних наук
МОЗОЛЬ І.А., ад'юнкт
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 343.9/352

КОРУПЦІЯ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗАПОБІГАННЯ

Стаття присвячена проблемам існування корупції у правоохоронних органах. Наведено криминологічну характеристику корупції у правоохоронних органах та визначено пріоритетні заходи щодо її запобігання.

Ключові слова: корупція, корупційні діяння, правоохоронні органи, запобігання корупції.

Стаття посвящена проблемам существования коррупции в правоохранительных органах. Представлена криминологическая характеристика коррупции в правоохранительных органах и определены приоритетные меры по её предотвращению.

Ключевые слова: коррупция, коррупционные деяния, правоохранительные органы, предотвращение коррупции.

The article deals with problems of corruption in law enforcement. An criminological characteristics of corruption in law enforcement and certainly priority measures for its prevention.

Key words: *corruption, acts of corruption, law enforcement, corruption prevention.*

Становлення України як незалежної, демократичної держави визначає потребу у протидії соціальним явищам, які негативно впливають на розвиток суспільних відносин і створюють загрозу існуванню принципам, притаманним правовій державі. Одним із таких небезпечних явищ, яке стоїть на заваді належного розвитку будь-якої держави, є корупція. Поряд із проявами в економічній та соціально-культурній сферах, корупція не залишила осторонь державні органи, котрі за своїм функціональним призначенням повинні боротися з її проявами. Великого розголосу та суспільного резонансу набула інформація про корупційні діяння, вчинені працівниками правоохоронних органів.

Факти корупції всередині правоохоронних органів особливо вражають суспільство і громадськість, підривають довіру громадян до всієї системи правоохоронних органів та державних інституцій. Корупція у правоохоронних органах негативно впливає на результати боротьби зі злочинністю. Вона є тим фактором, який сприяє уникненню злочинців від відповідальності, позначається на дотриманні самими працівниками правоохоронних органів дисципліни та законності [10, с. 483].

Поряд із реформуванням правоохоронних органів, яке відбувається за умови неоднозначних і нестабільних суспільно-політичних процесів у державі, актуальною проблемою, яка впливає на ефективність їх діяльності, є потреба у протидії протиправним діянням, що трапляються в діяльності працівників правоохоронних органів, зокрема, таким негативним проявам, як корупція.

Враховуючи викладене, необхідно детально розглянути стан та тенденції корупції у правоохоронних органах України.

Аналіз динаміки протидії корупційним проявам за 2003–2010 рр. свідчить про те, що правоохоронними органами України щорічно до суду направляється у середньому 5,5 тис. адміністративних протоколів про корупційні діяння. З них за 4,8 тис. адміністративних протоколів судами приймається рішення про притягнення до адміністративної відповідальності у виді накладення штрафу, що становить 87 % від загальної кількості направлених до суду адміністративних протоколів.

Так, за даними Департаменту інформаційних технологій МВС України у 2003 р. кількість направлених до суду адміністративних протоколів про корупційні діяння становила 5070; у 2004 – 4411; у 2005 – 6111; у 2006 – 5862; у 2008 – 6224; у 2009 – 5389 та за 9 місяців 2010 р. – 4978 протоколів [2].

З наведених даних можна дійти висновку, що найбільша кількість адміністративних протоколів про корупційні діяння була направлена до суду у 2008 р. – 6224 протоколи. Аналіз статистичних даних демонструє, що найменша кількість направлених до суду таких адміністративних протоколів спостерігалась у 2004 р. – 4411, що майже на 30 % менше, ніж у 2008 р.

Слід підкреслити також тенденцію до щорічного зменшення кількості направлених до суду адміністративних протоколів про корупційні діяння стосовно працівників правоохоронних органів за окреслений період, про що свідчать такі дані:

– *судова влада:* у 2006 р. складено 1 протокол; 2007 р. – 24; 2008 р. – 25; 2009 р. – 30 та за 9 місяців 2010 р. – 22 протоколи;

– *прокуратура:* у 2006 та 2007 рр. жодного протоколу не складено; 2008 р. – 2; 2009 р. – 2 та за 9 місяців 2010 р. жодного протоколу не складено;

– *Служба безпеки України:* у 2006 р. складено 3 протоколи; 2007 р. – 2; 2008 р. – жодного протоколу не складено; 2009 р. – 4 та за 9 місяців 2010 р. – 3 протоколи;

– *Державна податкова адміністрація:* у 2007 р. складено 536 протоколів; 2008 р. – 444; 2009 р. – 315 та за 9 місяців 2010 р. – 297 протоколів;

– *Державна митна служба:* у 2006 р. складено 91 протокол; 2007 р. – 106; 2008 р. – 110; 2009 р. – 104 та за 9 місяців 2010 р. – 78 протоколів;

– *органи внутрішніх справ:* у 2006 р. складено 53 протоколи; 2007 р. – 75; 2008 р. – 63; 2009 р. – 346 та за 9 місяців 2010 р. – 255 протоколів;

– *Державна прикордонна служба:* у 2006 р. складено 1 протокол; 2007 р. – 24; 2008 р. – 25; 2009 р. – 53 та за 9 місяців 2010 р. – 28 протоколів [2].

З наведених статистичних даних можна визначити частку адміністративних протоколів, направлених до суду стосовно працівників правоохоронних органів, відносно усієї кількості таких протоколів. Так, у 2006 р. кількість таких протоколів складала (657) 11 % відносно усіх направлених, у 2007 р.

– (1196) 20 %, у 2008 р. – (1136) 18,2 %, у 2009 р. – (854) 15,8 % та за дев'ять місяців 2010 р. – (683) 13,7 %. З викладеного вбачається, що на сучасному етапі, а саме з 2008 до 2010 рр., відбувається незначне зменшення кількості направлених до суду адміністративних протоколів за корупційні діяння відносно працівників правоохоронних органів. Хоча слід визнати досить високий рівень корупційних проявів у правоохоронних органах, оскільки, виходячи із офіційних показників, у середньому кожен п'ятий корупційний проступок вчиняється представником правоохоронних органів, при тому, що саме вони мають активно протидіяти та запобігати цьому негативному явищу.

Розкриваючи питання, у яких саме правоохоронних органах у період з 2006 до 2010 рр. виявилася найбільша кількість корупційних діянь, слід наголосити, що 41,7 % від усіх адміністративних протоколів, направлених до суду, становлять протоколи, складені стосовно працівників органів внутрішніх справ; 40,4 % – щодо працівників Державної податкової служби; 9,9 % – митної служби; 5,5 % – прикордонної служби; 2 % – представників судової влади; менше 1 % відносно працівників прокуратури та Служби безпеки України [2].

Аналіз наведених даних свідчить про те, що найбільш корумпованими правоохоронними органами в Україні є органи внутрішніх справ та Державна податкова служба, а найменш корумпованими – органи прокуратури та Служби безпеки. Такі висновки можна пояснити тим, що саме органи внутрішніх справ та ДПС є одними з найчисленніших правоохоронних органів.

Враховуючи те, що кількість правоохоронців в Україні становить близько 290 тис. осіб, то кількісний показник рівня корумпованості ОВС у період з 2006 до 2010 рр. становитиме лише 0,7 %. Звичайно, такий показник можна пояснити лише тим, що саме такий вид протиправної діяльності, як корупція, характеризується дуже високим рівнем латентності, а офіційні статистичні дані, на жаль, не відображають реального стану речей про стан та тенденції корупції в Україні в цілому і в правоохоронних органах зокрема, що, у свою чергу, призводить до недієвих заходів запобігання та протидії корупції у правоохоронних органах.

Переважна більшість корупційних діянь, що вчиняються працівниками правоохоронних органів, пов'язані з незаконним отриманням грошової винагороди, а також внесенням до документів недостовірної інформації та наданням незаконних переваг при прийнятті управлінських рішень.

Слід вказати, що корупція в органах внутрішніх справ є одним із проявів корупції у системі органів державної влади. Поширення корупції серед працівників ОВС нерідко зумовлене тими самими причинами, що і в інших державних відомствах [3]. З'ясування факторів (чинників), які детермінують корупцію у правоохоронних органах, є необхідною умовою ефективного запобігання цим проявам, а також дозволяє зрозуміти обумовленість такого антисоціального явища, як корупція, і, відповідно, визначити її розміри та характер. Важливість цього питання полягає ще й у тому, що корупція є явищем, яке саморозвивається і самодетермінується в межах усієї правоохоронної системи, а також детермінує цілу низку інших негативних соціальних явищ [1, с. 37].

Тому запобігання корупції у правоохоронних органах має бути спрямовано саме на виявлення та усунення таких негативних явищ. Не викликає сумніву, що запобігання корупції – це стратегічний напрям антикорупційної політики будь-якої держави. Як складова такої діяльності, запобігання корупції у правоохоронних органах водночас є також складовою протидії злочинності. Отже, воно базується на тих загальних засадах запобігання злочинності, які вироблені теорією та практикою протидії злочинності [6, с. 208].

Основним завданням запобігання корупції у правоохоронних органах є створення такої системи соціальних зв'язків, за якої істотно (до мінімуму) зменшується імовірність виникнення ситуацій корумпування працівників правоохоронних органів. Іншими словами, йдеться про створення сприятливих умов для чесного і законного виконання службовцями своїх службових обов'язків і несприятливих – для зловживання ними (службовцями) своїми службовими повноваженнями. В результаті виконання такого завдання створюється система, яка, з одного боку, передбачає дієві стимули до правомірної поведінки, а з іншого – істотно обмежує для осіб, уповноважених на виконання функцій держави, можливість зловживати владними повноваженнями в корисливих та інших особистих чи корпоративних інтересах. Вона робить корумповану поведінку правоохоронців соціально не вигідною [7, с. 12].

Запобігаючи корупції у правоохоронних органах як негативному соціальному явищу, необхідно реалізувати комплекс соціально-економічних, організаційно-управлінських, політичних, правових, ідеологічних, виховних, технічних та інших заходів, серед яких:

- забезпечення правової, організаційної, фінансової незалежності судової влади, існування

неупередженого і справедливого суду. Незалежний, неупереджений і справедливий суд – запорука дотримання законності у всіх сферах соціального життя, у тому числі у сфері реалізації влади [5];

- активне сприяння розбудові громадянського суспільства, функціонуванню його базових інститутів. Розвинуте громадянське суспільство – одна з основних передумов ефективного запобігання корупції у правоохоронних органах. Сприяючи прозорості функціонування правоохоронних структур, основні інституції такого суспільства створюють сприятливі умови для виявлення фактів корупційних правопорушень та притягнення винних осіб до передбаченої законом відповідальності;
- прийняття закону про відшкодування шкоди, завданої фізичним або юридичним особам незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадових осіб правоохоронних органів під час здійснення ними своїх повноважень;
- розроблення та прийняття закону про державний фінансовий контроль за декларуванням доходів і їх витрачанням особами, які працюють у правоохоронних органах, для забезпечення відкритості та прозорості діяльності цих осіб під час виконання покладених на них обов'язків;
- проведення перевірки законності утворення організацій (фірм, агентств тощо), діяльність яких пов'язана з виконанням за відповідну плату дозвільних функцій правоохоронних органів;
- забезпечення виваженої та поміркованої оптимізації чисельності працівників правоохоронних органів;
- проведення реформування системи оплати праці працівників правоохоронних органів;
- створення єдиного державного банку даних про осіб, які були засуджені або притягнуті до адміністративної відповідальності за корупційні діяння, з метою використання цієї інформації під час проведення спеціальної перевірки кандидатів на посади працівників правоохоронних органів та працівників, які вже займають такі посади;
- створення єдиного державного банку даних щодо юридичних осіб (фінансові установи, суб'єкти підприємницької діяльності тощо), причетних до корупції, з метою запобігання їх участі у виконанні державних замовлень щодо забезпечення правоохоронних структур;
- спрощення процедур прийняття управлінських та інших рішень, зменшення службової залежності, належне матеріальне забезпечення правоохоронців;
- уникнення функціональних конфліктів у діяльності правоохоронних органів, насамперед стосовно поєднання контрольно-дозвільних та господарських функцій;
- скорочення випадків прийняття працівниками правоохоронних органів відвідувачів сам на сам, здійснення контролю за діяльністю правоохоронця на робочому місці, влаштування по можливості приміщень із „скляними перегородками” для осіб, що працюють з відвідувачами;
- вжиття заходів щодо зменшення безпосередніх контактів громадян і представників юридичних осіб з правоохоронними органами, зокрема шляхом впровадження системи електронного документообігу та електронного цифрового підпису;
- запровадження спеціальної опіки над правоохоронцями, що беруть участь у реалізації управлінських процедур, в ході яких найчастіше вчиняються корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією;
- постійне врахування рівня службового та психологічного навантаження на кожного підлеглого працівника;
- створення ефективного механізму доступу громадян, і насамперед журналістів, до інформації про діяльність правоохоронних органів;
- чітке визначення приписів і процедур поведінки працівників правоохоронних органів при прийнятті управлінських рішень, що заборонить їм у багатьох випадках діяти на власний розсуд, зловживати наданими їм повноваженнями;
- створення громадських приймалень, телефонів довіри, спеціальних поштових скриньок, Інтернет-ліній, що дасть змогу систематично отримувати від громадян, підприємств, установ та організацій інформацію про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією у правоохоронних органах;
- включення до тематичних планів засобів масової інформації публікацій, теле- та радіопередач, присвячених запобігання корупції у правоохоронних органах;
- запровадження системи постійного інформування суспільства про вчинені корупційні правопорушення у правоохоронних органах, осіб, винних у їх вчиненні, та заходи правового реагування щодо таких осіб. Ця система має, зокрема, включати обов'язкове поширення відповідними правоохоронними органами і судами через свої прес-служби чи в інший спосіб інформації зазначеного змісту;
- інформування населення про розташування органів, що ведуть боротьбу з корупці-

єю, часи їх роботи та контактні телефони посадових осіб цих органів;

– випуск спеціальної літератури: популярних юридичних посібників, збірників актів законодавства, бюлетенів, плакатів тощо;

– визначення механізму взаємодії органів, які ведуть боротьбу з корупцією, з іншими органами, на які згідно із законодавством покладається оперативне, технічне, інформаційне та інше забезпечення боротьби з корупцією;

– запровадження порядку та механізму належної оцінки оперативної інформації щодо корупційних діянь, згідно з якими керівники відповідних правоохоронних органів або їх підрозділів матимуть виняткові повноваження та нестимуть персональну відповідальність за прийняття рішень відповідно до передбачених законом заходів реагування на таку інформацію;

– запровадження єдиної системи міжвідомчої статистики щодо справ про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією.

На основі вищевикладеного слід зазначити, що усунення, нейтралізація чи обмеження дії соціальних передумов корупції у правоохоронних органах потребує системних змін в основних сферах соціального життя, насамперед у функціонуванні публічної влади.

Список використаної літератури:

1. Гадейбоев С.А. Поняття та причини корупції серед особового складу органів внутрішніх справ України // Науковий вісник НАВСУ. – К., 2002. – № 5. – С. 36-44.
2. Довідка про стан та протидію корупції в Україні за 2002-2010 роки: Інформація Департаменту інформаційних технологій МВС України. – К., 2010.
3. Дульський О., Макеєва О. Про причини незадовільної боротьби з корупцією // Вісник Прокуратури. – 2007. – № 10. – С. 41-50.
4. Концепція боротьби з корупцією на 1998-2005 роки: Затв. Указом Президента України № 367 від 24 квітня 1998 р. // Офіційний вісник. – 1998. – № 17. – Ст. 621.
5. На шляху до доброчесності: Концепція подолання корупції в Україні, затверджена Указом Президента України № 742 від 11 вересня 2006 р.
6. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): Монограф. – К., 2004.
7. Мірошник Ю. Аналіз стану боротьби з корупцією та окремі пропозиції, що сприятимуть її подоланню // Вісник Прокуратури. – 2007. – № 10. – С. 11-56.
8. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 р. // ВВР. – 1995. – № 34. – Ст. 266.
9. Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 11.06.2009 р. // ВВР. – 2009. – № 45. – Ст. 691.
10. Ткаченко О.В. Корупція в органах внутрішніх справ як фактор порушення прав людини // Держава і право. – К., 2006. – Вип. 33. – С. 482-487.

Надійшла до редакції 21.01.2011

СЛИВЕНКО В.Р., перший заступник
начальника ДДСБЕЗ МВС України

ВАСИЛИНЧУК В.І.,
кандидат юридичних наук, доцент
(Національна академія внутрішніх справ)

РИКОВ М.Г., начальник управління
ДДСБЕЗ МВС України

УДК 343.37 : 336.53

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ ДСБЕЗ МВС УКРАЇНИ ДЛЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У ЗАЗНАЧЕНІЙ СФЕРІ

Висвітлено питання особливостей змін законодавства про державні закупівлі та їх використання підрозділами ДСБЕЗ МВС України для протидії злочинам у зазначеній сфері.

Ключові слова: державні закупівлі; законодавство; тендер; державні кошти; комітет.

Освещаются вопросы особенностей изменений законодательства о государственных закупках и его реализации подразделениями ГСБЕП МВД Украины в процессе предупреждения

